

פְּרֵי צְדִיק

עם

ביאור משולב

על התורה ומועדים

הן הנה אמרות קדושות וטהורות שיצאו מפה קדוש,
פום ממלל רברבין, מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו
ונספח בתוכו

ספר קדושת שבת וקונטרס **שביתת שבת**

שהמה כתובים בעצם כתי"ק

מאת כבוד קדושת אדמו"ר הגאון הקדוש שר התורה
כחד מקמאי דמי לבר אלהין, עטרת תפארת ישראל. לו דומיה תהלה

רבינו **צדוק הכהן** זצוקללה"ה מלובלין הכ"מ
בן הרב הגאון החסיד וכו' ר' **יעקב הכהן** זצ"ל אב"ד דק"ק קריזבורג
זכות קדושת תורתו וצדקתו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

(נוסח שער דפו"ר לובלין תרס"א)

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת,
נוספו אלפי מראי מקומות וצינונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים
חולקו לפיסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות
משנה, עם ביאור המשולב בתוך דבריו הקדושים וצינונים והשוואות לדבריו

יו"ל בס"ד על ידי מכון "אור לישרים" ירושלים – נהריה

שע"י ישיבת אביר יעקב "אור מאיר ושמה" נהריה

שנת תשפ"ג לפ"ק

ועל פן אמר לשון 'יעשה' ו'תעשה' דמשמע מעצמו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (שמו"ר נג ד) על פסוק 'הוקם המושפן' (שמות מ יז), ועל פסוק (מלכים ב' ו יז) 'יהבית בהבנתו'.

ולאיונה צרף פתח הא ד'ששת' וגו', שאינו אלא רשות, והיו לה למימר רק 'ביום השביעי' וגו'.

אבל גם במעמא דיהיב לפי שה' יתברך קדשו, אמר גם פן 'כי ששת ימים עשה' וגו' וינח וגו', על פן ברך' וגו' (שמות כ יא), הגה דרק על ידי מעשה בששה ימים הקודמים ונח בשביעי, על

ידי זה ברכו וקדשו. וכן אמר במעשה בראשית (בראשית ג א) 'ויברך ויקדש וגו' כי בו שבת' וגו', דכל קדשתו על ידי שבו שבת ממלאכה הקודמת, וכמו שאמרו בשאלתות (בראשית ב) ותנחומא פרשת בראשית (ב) כמאן דבני ביתא ונמר לעבידתה ועביד יום טוב, עין שם.

והאדם נברא בדגמא העליונה כמה שנאמר (בראשית א טו) 'בצלמנו בדמותנו', ומה שפעל ה' יתברך בימי בראשית הן דגמא לפעלת האדם כל ימי עולם, כי כל מה שברא

ביאורי החסידות

וראיה לכך שהרי על פן אמר לגבי מלאכה זו לשון 'יעשה' ו'תעשה' דמשמע שמלאכה זו תיחשב כאילו נעשתה מעצמו, וכמו שאכן אמרו רבותינו ז"ל (שמור"ך נב ד) על פסוק של הקמת המשכן 'הוקם המושפן' (שמות מ יז) שהמשכן 'הוקם' בנס מאיליו ולא נחשבת פעולת אדם, וברומה לזה דרשו שם גם על הפסוק 'יהבית בהבנתו' (מלכים א' י ו יז) שמשמע שבית המקדש נבנה בנס מעצמו ולא נחשבת פעולת אדם (ראה להלן מאמר ב), ואכן השתדלות ישראל היתה בשניהם מצוה בימות החול ומובן שהיתה הכנה לקדושת שבת¹.

מלשון הפסוק יש להקדים עבודה בימות החול לפני השביתה בשבת

ויש להבין לאיונה צרף פתח הכתוב והקדים לפני מצות השביתה בשבת הא דאמר 'ששת ימים תעבוד' וגו', מאחר שהעבודה בששת ימי המשה אינו חובה ומצוה אלא רשות, ואם כן הניי לה למימר - היה ראוי לתורה לומר רק את חיוב השביתה 'ביום השביעי' וגו' אם אין צורך במלאכת ימות החול. על כרחך הטעם שלפני ציווי יום השבת נאמרה העבודה בששת ימי המעשה, הוא לומר שהאדם זוכה לקדושת השבת רק כפי הכנתו ועבודתו בששת ימי המעשה שקדמו לה.

קדושת השבת בתחילת הבריאה מכוח שביתת השי"ת ממלאכתו

אבל אין זה רק לענין עבודת האדם, אלא גם במעמא דיהיב - בטעם שנתן הכתוב לחיוב השביתה

בשבת שהוא לפי שה' יתברך קדשו, אמר הכתוב גם פן שזה מפני (שמות כ יא) 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במ וגו' וינח ביום השביעי וגו', על פן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו וגו', הגה מבורר אם כן דרק על ידי מעשה הקב"ה ומלאכתו בששה ימים הקודמים לשבת ולאחריהם נח ביום השביעי, על ידי זה ברכו הקב"ה וקדשו. וכן אמר הכתוב במעשה בראשית (בראשית ב א) 'ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו' כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות' וגו', משום דכל קדשתו של יום השבת היא על ידי זה שבו שבת הקב"ה ממלאכה הקודמת - מן המלאכה שעשה בששת ימות החול. וכמו שאמרו בשאלתות (בראשית א) ותנחומא פרשת בראשית (ב) שקדושת יום השבת היא כמאן דבני ביתא ונמר לעבידתה ועביד יום טוב - כמי שבנה בית וגמר את מלאכתו והוא עושה יום טוב, עין שם². הרי שכל קדושת יום השבת היא תוצאה משביתת הקב"ה בו ממלאכתו שקדמה לה.

האדם נברא 'בצלם אלהים' שיש בו מעין כח הבורא להשלים הבריאה

והאדם נברא בדגמא העליונה - בכח שיהיה דוגמא לבורא, כמה שנאמר (בראשית א טו) 'ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו בדמותנו', ולכן פרטי הבריאה מה שפעל ה' יתברך בששת ימי בראשית הן צריכים להיות דגמא לאופן פעלת האדם בכל ימי קיום העולם, כי כל מה שברא

מקורות וציטונים

ה. במדרש: ולא תאמר משה העמידו, אלא המשכן נעשו בו נסים ועמד מעצמו, שנאמר 'הוקם המשכן'. ואם תמה את על זה, הרי שלמה כשבנה בית המקדש הוא נבנה מעצמו, אמר רב הונא בשם רבי יוסי הכל מסייעין אותו כשבנה את בית האלהים הבריות והרוחות,

מנין, שכתוב 'והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו', מעצמו היה נבנה, לפיכך במעשה נסים נבנה, וכן כשהוקם המשכן, במעשה נסים עמד. ה. במדרש: שאלתא, דמחייבין בית ישראל למינח ביומא דשבתא,

אלהים' (גמליה א כו), להיות הוא המושלים ומתקן כל הבריאה בלה. וזהו צד צפון, הפתוח, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב כ"ג: כ"ה; פדר"א פ"ג), שם מושפן הבחירה, ולעושי הרע 'מוצפון תפתח הרעה' וגו' (ירמיה א יד), ולבוחרים בטוב 'מוצפון זהב יאתה' (איוב לו כב). והוא האוצר של יראת שמים, שאין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא

הקדוש ברוך הוא צריך תקון, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (נ"י יא ו) בענין המילה, שהראה ה' יתברך שאפלו בריאת גוף האדם לא נשלם עדין בבריאה, וצריך תקון על ידי האדם. ועל דרך שאמר לה רבי עקיבא לאותו מין, דמעשה בני אדם יפים יותר, כמו שהראהו בחוש מזלוקסאות וחפים (תנחומא מוריע ה). כי על זה הנה תכלית בריאת העולם והאדם בתוכו בצלם

ביאורי החסידות

צד צפון בעולם נשאר פתוח כדי שהאדם ישלים אותו

ורמז כללות החסרון בבריאה וזהו במה שנבאר צד צפון מהעולם, שהוא הצד הפתוח בבריאת העולם, ולא נסגר אז כשאר הרוחות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב כ"ה: פדר"א פ"ג), הרמז כי שם בצד צפון הוא מושפן שורש הרע שממונו בא מצב הבחירה לאדם, שיצטרך לבחור בין טוב לרע, ולכן על העונש לעושי הרע, נאמר (ירמיה א יד) 'מוצפון תפתח הרעה' וגו', ועל השקר לבוחרים בטוב נאמר (איוב לו כב) 'מוצפון זהב יאתה' - יבא.

היראה יסוד הבחירה בטוב הנמסרת לידי האדם והיכולת לבחור בטוב היא ככה יראת שמים, והוא הנקרא אצל הקב"ה האוצר של יראת שמים, שאין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא

הקדוש ברוך הוא בעולם הוא באופן שצריך עדיין תקון להשלמתו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ר יא ו) בענין מצות המילה, שבמצוה זו הראה ה' יתברך לאדם שאפלו בריאת גוף האדם לא נשלם עדין בבריאה, שהרי יש בו עולה וצריך תקון הנעשה על ידי האדם. ועל דרך שאמר לה - לו רבי עקיבא לאותו מין ששאלו אם השי"ת רצה שהאדם יהא מהול מדוע בראו עם עולה, והשיב לו דמעשה בני אדם יפים יותר ממעשיו של השי"ת, כמו שהראהו והוכיח לו רבי עקיבא בחוכה ברורה ממה שבני אדם עושים גלוקסאות עוגיות יפות ואולם השי"ת בורא רק את החפים (תנחומא מוריע ה). כי על זה הנה תכלית בריאת העולם שיהיה בו חסרון ושהאדם בתוכו יהיה נבאר 'בצלם אלהים' (בראשית א כו), שמשמעותו שיש בו מעין כח הבורא להיות הוא המושלים ומתקן את כל פרטי הבריאה בלה.

מקורות וציונים

הוא. הביא לו רבי עקיבא שבלים וגלוקסאות, א"ל אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה ידי אדם, א"ל אין אלו נאים יותר מן השבלים. א"ל טורנסורפוס אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו, א"ל רבי עקיבא ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו, ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם. ת. ראה בבא בתרא כה: עולם לאכסדרה [-שאין לה דופן רביעית] הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובבת [-במחיצה (רש"י)]. ובפרקי דרבי אליעזר: ארבע רוחות נבראו בעולם וכו' רוח פנת צפון ממש החשך יצא לעולם, רוח צפון בראו ולא גמרו, שאמר כל מי שהוא אומר שהוא אלה, יבא ויגמור את הפנה הזאת וידעו שהוא אלוה וכו'. ולהלן יתבאר שאכן לאדם ניתן כח אלקי בקיום התורה והמצות לסגור את הרוח הצפונית. ורבינו מבאר באור זרוע לצדיק (עמ"א לב): כי בצפון הוא הקור, וכל קרירות הוא העדר החיות שבו תלוי כח ההרכבה כולם, כי במתים חפשי, וכל כח החיות תלוי בחום, כי כשיעדר החום מן הלב ימות הבעל חי, והיסודות מים עפר קרים לכן טבעם נוטה למטה, אבל אש רוח שטבעם חמה נוטים למעלה למקורן. ולכן צד צפון פתוח, שאין בו כח ההרכבה להיות חוזר על ידו למקורו, מפני כח הקרירות שבו שנוטה למטה וכו'. ב. יבואר להלן שזוהי מדתו של יצחק, ששרשה בצד שמאל של הספירות, כמו רוח צפונית שהיא שמאל העולם. ולכן דוקא אצל

דכד ברייה הקדוש ברוך הוא לעלמיה, ברייה בשיתא יומין ונח ביומא דשבתא ברכיה וקדשיה, כמאן דבנא ביתא וגמור לעבידתיה ועביד יומא טבא, כך אמרי אינשי כילול בתן, דכתיב 'ויכל אלהים ביום השביעי', ואומר רחמנא נוחו ביומא דשבתא כי היכי דנחי ביה אנא, דכתיב 'ינח ביום השביעי על כן ברח ה' וגו'. 1. במדרש: פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, א"ל אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון, א"ל מפני מה אותו האיש מגלח פאת ראשו, ומניח את פאת זקנו, א"ל מפני שגדל עמו בשטות, א"ל אם כן יסמא את עינו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו על ידי שגדלו עמו בשטות, א"ל ולאלין מיליא אתינן, אתמהא, א"ל להוציאן חלק אי אפשר, אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון. 2. במדרש: מעשה ששאל טורנסורפוס הרשע את רבי עקיבא, איזו מעשים נאים, של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם, א"ל של בשר ודם נאים, א"ל טורנסורפוס הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם, א"ל ר"ע לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם. א"ל למה אתם מולין, א"ל אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכן הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקדוש ברוך

אָמְרוּ (סנהדרין נט:), עַל פְּסוּק 'לַעֲמֹל יוֹלֵד', אֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם לַעֲמֹל פֶּה אִם לַעֲמֹל מְלָאכָה כּוּ, הוּי אֹמֵר לַעֲמֹל תּוֹרָה נִבְרָא. דָּוָה הִיָּה בְּרִיאַת הָאָדָם 'בְּצִלְמֵ אֱלֹהִים' שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַנְּזַכָּר בַּתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה 'בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים' וְגו' (בראשית א טו), שִׁיְהִיָּה הוּא הַפּוֹשְׁלִימָה בַּעֲבוּדָתוֹ. וְכוּלָּהּ גּוֹפֵי דְרוּפְתָקֵי גִינְהוּ (סנהדרין נט:), רַק שִׁישׁ שֶׁעֲמֵלוּ בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ שְׁקֵדְמָה לְתוֹרָה (ויק"ו ט ג), וּבְאֹתָן שְׁנֵי אֲלָפִים תְּהוּ שְׁעֵדִין לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה, נֵאֱמָר גַּם בֵּן (ישעיה מה יט)

זֶה בְּלִבְד (נרכות לג:), שֶׁזֶה אֵינּוּ בְּגִזְרָה רַק תְּלוּי בְּבַחֲרִת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סס) הַכֹּל בְּיַדִּי שְׁמַיִם הוּי מִירְאֵת שְׁמַיִם, וְכֵן הוּא אֹמֵר (דברים י ג) 'מָה ה' שָׂאֵל מֵעַמְּךָ דִּיקָא 'כִּי אִם לִירְאָה'. וְ'אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד' (איוב ה ז), וְאַף בְּאָדָם הֶרְאִשׁוֹן קִדְם הַחֲטָא נֵאֱמָר (בראשית ג טו) 'וַיִּנְחַחוּ בְּגַן עֵדֶן לַעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה', וְנֵאֱמָר (סס פסוק ה) 'וְאָדָם אֵינּוּ לַעֲבֹד אֶת הָאֱדָמָה', וְרַבּוּתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (וזהר בראשית כו), 'לַעֲבֹדָה' בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה 'וּלְשִׁמְרָה' בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְכֵן

ביאורי החסידות

לֹא תַעֲשֶׂה". וְכֵן יֵשׁ לַפְרֵשׁ מַה שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צט:), עַל פְּסוּק 'אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד', אֵינּוּ יוֹדֵעַ אִם הַכּוֹנֵנָה לַעֲמֹל פֶּה אִם לַעֲמֹל מְלָאכָה כּוּ' כִּשְׁהוּא אֹמֵר (יהושע א ח) 'לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, הוּי אֹמֵר לַעֲמֹל תּוֹרָה נִבְרָא'. וְהַצּוּרֵךְ לַעֲבוּדָה וְלַעֲמֹל הוּא מִשׁוֹם דָּוָה הִיָּה מִטְרַת בְּרִיאַת הָאָדָם 'בְּצִלְמֵ אֱלֹהִים' בְּכַח שֶׁל שֵׁם זֶה שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַנְּזַכָּר בַּתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה בְּכַתּוּב 'בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים' וְגו' (בראשית א א), כִּי שִׁיְהִיָּה הוּא הַפּוֹשְׁלִימָה לְבְרִיאָה בְּכַח שֵׁם הַבּוֹרָא בְּאַמְצוֹת עֲבוּדָתוֹ.

אוּצֵר זֶה בְּלִבְד (ברכות לג:). טַעַם הַדְּבָר הוּא מִשׁוֹם שְׂדָבֵר זֶה לְבַחֲוֵר בְּטוֹב בְּכַח הִירְאָה הוּא הַדְּבָר הַיְחִיד שֶׁאֵינּוּ תְלוּי בְּגִזְרָה שֶׁל הַקִּבְ"ה, רַק הוּא תְלוּי בְּבַחֲרִת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חו"ל (סס) כִּי הַכֹּל תְּלוּי בְּיַדִּי שְׁמַיִם הוּי מִירְאֵת שְׁמַיִם שֶׁתְּלוּיָה בְּיַדִּי הָאָדָם עֲצֻמוֹ, וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּפִסּוּק (דברים י ג) 'מָה ה' שָׂאֵל' - מִבְּקֵשׁ מֵעַמְּךָ דִּיקָא - מִכַּחַךְ וְעֲצֻמוֹתֶיךָ דִּיקָא, אֵינּוּ מִבְּקֵשׁ 'כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, שֶׁהִירְאָה תְלוּיָה בְּבַחֲרִת הָאָדָם".

הָאָדָם נִבְרָא מִרָאשׁ לְהַשְׁלִיִם הַבְּרִיאָה בַּעֲבוּדָתוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת

וְ'אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד' (איוב ה ז), וְלֹא רַק אַחֲרֵי שֶׁנִּתְקַלַּל בְּחֲטָא עַץ הַדַּעַת, אֲלֵא אַף בִּיחֹס לְאָדָם הֶרְאִשׁוֹן כִּשְׁהִיָּה קִדְם הַחֲטָא עַץ הַדַּעַת נֵאֱמָר (בראשית ב טו) 'וַיִּנְחַחוּ בְּגַן עֵדֶן לַעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה', שְׂגָם אִז נִבְרָא עֲבוֹר הַעֲבוּדָה, וְכֵן נֵאֱמָר (שם פסוק ה) 'וְאָדָם אֵינּוּ לַעֲבֹד אֶת הָאֱדָמָה', וְאִכְּנֵן אִז לֹא הוּצַרְךְ לַעֲמֹל לְצוּרֵךְ גּוֹפּוֹ, אֲלֵא בְּמִצְוֹת, שֶׁהִרְיָ רַבּוּתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (וזהר בראשית כו). 'לַעֲבֹדָה' בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה 'וּלְשִׁמְרָה' בְּמִצְוֹת

יֵשׁ שְׁמֵתֻקְנִים הַבְּרִיאָה בַּעֲנִינֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ וַיִּישׁוּב הָאֶרֶץ וְזוּהִי שְׁלִימוֹתָם

וְכוּלָּהּ גּוֹפֵי דְרוּפְתָקֵי גִינְהוּ - כֹּל גּוֹפֵי בְנֵי הָאָדָם נִבְרָאוּ לַעֲמֹל וְטוֹרָה, רַק שִׁישׁ אָדָם שֶׁעֲמֵלוּ הוּא בַּעֲנִינֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ שְׁקֵדְמָה לְתוֹרָה (ויק"ו ט ג). וְלִכֵּן גַּם בְּאֹתָן שְׁנֵי אֲלָפִים שְׁנָה שֶׁהִיוּ בְּגִזְרָת הַשֵּׁם מִשׁוֹם שְׁעֵדִין לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְעוֹלָם, נֵאֱמָר גַּם בֵּן שֶׁזֶה תְּפִקֵּד הָאָדָם (ישעיה מה יח)

מקורות וציטוטים

כִּשְׁהוּא אֹמֵר (משלי טו כו) 'כִּי אִכְפָּה עֲלֵיו פִּיהוּ', הוּי אֹמֵר לַעֲמֹל פֶּה נִבְרָא. וְעֵדִיין אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לַעֲמֹל תּוֹרָה אִם לַעֲמֹל שִׁיחָה, כִּשְׁהוּא אֹמֵר (יהושע א ח) 'לֹא יְמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ', הוּי אֹמֵר לַעֲמֹל תּוֹרָה נִבְרָא. וְהִינֵנוּ דְאִמְרוּ רַבָּא, כּוֹלְהוּ גּוֹפֵי דְרוּפְתָקֵי גִינְהוּ, טוֹבֵי לְדוּכֵי דְהוּי דְרוּפְתָקֵי דְאוֹרֵייתָא. וְבַרש"י: דְרוּפְתָקֵי, טְרַחְנִין, כְּלוּמֹר, כֹּל הַגּוֹפִין לַעֲמֹל נִבְרָאוּ. טוֹבִיָּה לְדוּכֵי, אֲשֵׁרֵי לְמִי שֶׁזָּכָה וְהִיָּה עֲמֵלוֹ וְטָרַחוּ בְּתוֹרָה, לְשׁוֹן אַחֲרֵי, דְרוּפְתָקֵי, כִּיִּס אֲרוּךְ שְׁמִשְׁמִיין בּוּ מַעוֹת, כֹּל הַגּוֹפִין נִרְתְּקוּן הֵם לְקַבֵּל וְלִהְיוֹת דְּבָרִים, אֲשֵׁרֵי לְמִי שֶׁזָּכָה וְנַעֲשֶׂה נִרְתְּקוּ לְתוֹרָה. י. בְּמַדְרֵשׁ: א"ר יִשְׁמַעֵאל בְּרַב רַב נַחֲמָן, עֲשִׂירִים וְשֵׁשׁ דּוֹרוֹת קִדְמָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֶת הַתּוֹרָה, הַה"ד (בראשית ג כד) 'לְשִׁמּוֹר אֶת דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים', דֶּרֶךְ' זו דֶּרֶךְ אֶרֶץ, וְאִח"כ 'עַץ הַחַיִּים' זו תּוֹרָה. יו. בְּגַמְרָא (סנהדרין צז:). בְּגַמְרָא: תָּנָא דְבֵי אֱלִיהוּ, שֶׁשֶׁת אֲלָפִים שְׁנָה הוּי עֲלֵמָא, שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹהוּ, שְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה, שְׁנֵי אֲלָפִים יְמוֹת

יִצְחָק כְּתוּב עֲשִׂירוֹת מוֹפְלַגַת מֵאֵד (רַאָה בְּרִאשִׁית כו יג, וְבַרש"י). וְרַאָה דְּבָרֵי רַבְּנֵי בִישְׂרָאֵל קְדוּשִׁים (אוֹת ה), שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַשְּׁפַעַת הַעֲשִׂירוֹת בְּעוֹלָם ד'מִצְפּוֹן זֶהָב יֵאתָה'. וְרַאָה גַּם פְּרִי צִדִּיק (חַג הַסּוּכוֹת אוֹת ד וְאוֹת י) שְׂרַבִּינוּ מֵאֲרִיךְ בּוּזָה. י. בְּגַמְרָא: אִמְרוּ רַבִּי חֲנִינָא מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, אֵין לוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבִית גִּזְזִין אֲלֵא אֹצֵר שֶׁל יְרֵאֵת שְׁמַיִם, שְׁנֵאֲמָר (ישעיה לג ו) 'יְרֵאֵת ה' הִיא אוֹצֵר'. יא. בְּגַמְרָא: אִמְרוּ רַבִּי חֲנִינָא, הַכֹּל בְּיַדִּי שְׁמַיִם, חוּץ מִירְאֵת שְׁמַיִם, שְׁנֵאֲמָר (דְּבָרִים י יב) 'וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירְאָה'. יב. בּוּזָה: 'לַעֲבֹדָה' בְּפִקּוּדֵי דְעֵשָׂה, 'וּלְשִׁמְרָה' בְּפִקּוּדֵי דְלֵא תַעֲשֶׂה. יג. בְּגַמְרָא: אִמְרוּ רַבִּי אֲלֵעָזָר, כֹּל אָדָם לַעֲמֹל נִבְרָא, שְׁנֵאֲמָר 'כִּי אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד', אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לַעֲמֹל פֶּה נִבְרָא אִם לַעֲמֹל מְלָאכָה נִבְרָא.

'עֲבַד עֲבָדִים לְאֶחָיו' (בראשית ט כה), 'לְאֶסֶף וּלְכַנּוֹם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי אֱלֹהִים' (קהלת ז כו), זֶה אֲבָרְהָם וְזָרְעוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִלְדוּ לְעֲמֹל מְלֹאכָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר בֶּן זֹמָא (נַכְסוֹת נח). כְּשֶׁעָמַד עַל גְּבֵי מַעְלָה בְּהַר הַבַּיִת, רָצָה לִזְמַר בְּשִׂרָאָה עֲצֻמוֹ מַעְלָה שְׁבִמְחִנָּה לְוִיָּה מְאוֹתָן הַגְּלוּיִם אֵל ה', עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה שְׁפָל הָעוֹלָם כִּלּוֹ אֵל גִּבְרָא אֵלָא בְּשִׁבְלִי זֶה וּלְצֻוֹת לְזָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר שָׁם (י:), כִּי הוּא בְּתוֹרְתוֹ וּבְעִבּוּדְתוֹ תִּקַּן כָּל הָעוֹלָם כִּלּוֹ,

'לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה' לְשַׁבַּת יִצְרָה', שִׁיחִיו עוֹסְקִין עַל כָּל פְּנִים בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם, וַיִּשְׁמְרוּ שִׁבְעַת מִצְוֹת בְּנֵי נֶחֱ, וּבְזֶה הָיָה דִי לְשִׁלְמוֹת אוֹתָן דּוֹרוֹת דְּשִׁנֵי תַהֲוּ. וְכִמוֹ שְׂאֵמֶר (ג"ל לט ט) דְּבִאֲרָם הָיוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וּפּוֹחֲזִין, אָמַר אֲבָרְהָם הַלּוֹאִי לֹא יִהְיֶה לִי חֵלֶק בְּאֲרֵץ הַזֹּאת, וּבְאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל רָאָה עוֹסְקִין בְּנַפְשׁוֹ וְעֵדוּר, אָמַר הַלּוֹאִי יִהְיֶה חֵלְקִי בָּהּ.

דְּעַל זֶה הָיָה בְּרִיאַת הָאֲמוֹת, וּכְנֻעַן בְּיַהוּד

ביאורי החסידות

בְּיַהוּד - בִּפְרֻט, שְׁעִלְיוֹ נִגְזַר 'עֲבַד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו' (בראשית ט כה), וְתַפְקִיד כּוֹלֵם הוּא 'לְאֶסֶף וּלְכַנּוֹם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי אֱלֹהִים' (קהלת ז כו), לֹאסוֹף הוּן רַב לְמַעַן יִהְיֶה מְשׁוּמֵר לְאִדָּם צַדִּיק שֶׁהוּא יִקַּח הַכֹּל (מִצְוֹת שם), וּפִירְשׁוּ חוֹזְלִי (קהלת רבה ב, כו) 'לְטוֹב לְפָנַי אֱלֹהִים' זֶה אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ וְזָרְעוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁהָאוֹמוֹת מְכִינִים לָהֶם, מְכִינִין שֶׁהַגּוֹיִם הֵם יִלְדוּ רַק לְעֲמֹל מְלֹאכָה זֶה שֶׁל יִישׁוּב הָאֲרֵץ לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּב. אֲמֵנִם מְלֹאכָה זֶה לְתַת לְטוֹב לְפָנַי אֱלֹהִים יִכּוֹלָה שֶׁתִּמְצָא גַם בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר בֶּן זֹמָא (בְּרִכּוֹת נח). כְּשֶׁעָמַד עַל גְּבֵי מַעְלָה - מְקוֹם גְּבוּהַ בְּהַר הַבַּיִת¹⁷, רָצָה לִזְמַר בְּרִמּוֹ בְּשִׂרָאָה בֶּן זֹמָא אֵת עֲצֻמוֹ שֶׁהוּא הַמְּיַעֲלָה וְהַמְּרֹמֵם מְכַל הַלּוּיִם' שְׁבִמְחִנָּה לְוִיָּה שֶׁהוּא הַר הַבַּיִת, וְלּוּיִם' מְרַמֵּז אֶל עוֹבְדֵי ה' שֶׁהֵן מְאוֹתָן הַגְּלוּיִים וְדַבְּקִים אֵל ה', עַד שֶׁהִגִּיעַ בֶּן זֹמָא לְמִדְרָגָה גְּבוּהָ כְּזוֹ, שֶׁנִּיתֵן לִזְמַר עֲלָיו שְׁפָל הָעוֹלָם כִּלּוֹ לֹא גִבְרָא אֵלָא בְּשִׁבְלִי אִדָּם זֶה לְשִׁמְשׁוֹ וּלְצֻוֹת לְזָה - לְהִיּוֹת לוֹ לְחִבְרָה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר שָׁם (י:), כִּי הוּא - בֶּן זֹמָא בְּתוֹרְתוֹ וּבְעִבּוּדְתוֹ תִּקַּן אֵת כָּל הָעוֹלָם כִּלּוֹ,

'לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה' הַשִּׁי"ת לְבְּרִיאַת בְּלִי לְהַשְׁלִימָה, אֵלָא לְשַׁבַּת יִצְרָה' הֵינּוּ שִׁיחִיו עוֹסְקִין עַל כָּל פְּנִים בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם, וַיִּקְיִימוּ הָעוֹלָם עַל יְדֵי שִׁשְׁמְרוֹ אֵת שִׁבְעַת מִצְוֹת בְּנֵי נֶחֱ שֶׁהֵן בְּגֵד דֶּרֶךְ אֲרֵץ¹⁸, וּבְקִיּוּם זֶה הָיָה דִי לְהַם לְצוֹרֵךְ שְׁלְמוֹת אוֹתָן דּוֹרוֹת דְּשִׁנֵי אֲלֵפִים שְׁנוֹת תַּהֲוּ. וְכִמוֹ שְׂאֵמֶר (ב"ד לט ט) דְּבִאֲרֵץ אֲרָם הָיוּ בְּנֵי אֲדָם אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וּפּוֹחֲזִין - וּמִשְׁתַּלְּלִים כְּהוֹלֵךְ בְּטַל, וְכִשְׂרָאָה אוֹתָם אֲבָרְהָם, אָמַר אֲבָרְהָם, הַלּוֹאִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִי חֵלֶק בְּאֲרֵץ הַזֹּאת, וְלַעֲוֹמַת זֹאת כִּשְׂהִיָּה בְּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל רָאָה אֵת בְּנֵי הָאֲרֵץ כִּשְׂהֵם עוֹסְקִין בְּנַפְשׁוֹ לְעִקּוֹר עֲשִׁבִים רַעִים וְעֵדוּר וְחִפְרִית אֲדָמָה כְּדֶרֶךְ יִישׁוּב הָאֲרֵץ, אָמַר אוֹ אֲבָרְהָם הַלּוֹאִי יִהְיֶה חֵלְקִי בָּהּ - בְּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל, מֵאַחַר שִׁיּוֹשְׁבֵיהָ עוֹסְקִים בָּהּ בְּיִישׁוּב הָאֲרֵץ¹⁹.

כל תפקיד האומות היא להכין לישראל וגם

בישראל ישנם שתפקידם לשמש תלמידי חכמים

חשיבות עבודה זו מיוחדת לגוים, דְּעַל תַּפְקִיד זֶה הָיָה בְּרִיאַת כָּל שְׁבַעִים הָאֲמוֹת בְּכֻלָּל וּכְנֻעַן

מקורות וציטוטים

יח. בְּגִמְרָא: בֶּן זֹמָא רָאָה אוֹכְלוֹסָא עַל גַּב מַעְלָה בְּהַר הַבַּיִת, אֲמַר, בְּרוּךְ חֲכַם הַרְזִים, וּבְרוּךְ שְׁבַרָא כָּל אֱלוֹ לְשִׁמְשֵׁנִי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, כְּמָה יִגִּיעוֹת יִגַּע אָדָם הָרָאשׁוֹן עַד שֶׁמְצָא פֶת לְאֹכֹל, חֶרֶשׁ, זוֹרַע, וְקֹצֵר, וְעַמֵּר, וְדֶשׁ, זוֹרָה, וְבִרְרָ, וְטַחֵן, וְהַרְקִיד, וְלֶשׁ, וְאַפְהָ, וְאַחַר כֵּן אֲכַל, וְאִנִּי מְשַׁכִּים וּמוֹצָא כָּל אֱלוֹ מִתּוֹקְנִין לְפָנַי. וְכִמָּה יִגִּיעוֹת יִגַּע אָדָם הָרָאשׁוֹן עַד שֶׁמְצָא בְּגַד לְלִבּוֹשׁ, גִּזָּז וּלְבָן וּנְפִץ וְטוּוֹה וְאַרְגָּ, וְאַחַר כֵּן מְצָא בְּגַד לְלִבּוֹשׁ, וְאִנִּי מְשַׁכִּים וּמוֹצָא כָּל אֱלֹהִים מִתּוֹקְנִים לְפָנַי. כָּל אוֹמוֹת שׁוֹקְדוֹת וּבָאוֹת לְפִתַח בַּיִת, וְאִנִּי מְשַׁכִּים וּמוֹצָא כָּל אֱלוֹ לְפָנַי.

יג. בְּגִמְרָא: כָּל אָדָם שִׁישׁ בּוֹ יִרְאֵת שְׁמַיִם, דְּבִרְוֵי נִשְׁמַעִין וְכוּ'. מַאי כִּי זֶה כָּל הָאָדָם' (קהלת יב יג), אֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ לֹא נִבְרָא אֵלָא בְּשִׁבְלִי זֶה, ע"כ. וְרָאָה בְּהַקְדַּמַּת הַרְמַב"ם לְפִינָה"מ: זֶה הָעֵינִין פִּירְשׁוֹ חַכְמִים גַּם כֵּן, וְאֲמַר (בְּרִכּוֹת ו) מַאי כִּי זֶה כָּל הָאָדָם', כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ לֹא נִבְרָא אֵלָא לְצוּוֹת לְזָה. פִּירוּשׁ, לְהַסִּיר עֲצֻבוֹת וּשְׁמֻמּוֹן יַחֲדוֹתוֹ.

הַמְשִׁיחַ. וּבִרְש"י: שְׁתֵּי אֲלֵפִים הָיָה תַהֲוּ, תַחַת שֶׁלֹּא נִיתְנָה עֲדִינִין תוֹרָה וְהָיָה הָעוֹלָם כְּתוּהוּ, וּמֵאָדָם הָרָאשׁוֹן עַד שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם בֶּן חַמְשִׁים וְשָׁתַיִם שְׁנָה אֵיכָא אֲלֵפִים שְׁנָה כְּדַמּוּכְחֵי קְרָאִי וְכוּ'. וְשִׁנֵי אֲלֵפִים תוֹרָה, מִן 'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֵרֶן' (בְּרִאשִׁית יב ה) עַד [אֲלֵפִים] שְׁנוֹת הַמְשִׁיחַ וְכוּ'. וְשִׁנֵי אֲלֵפִים שְׁנוֹת הַמְשִׁיחַ, שֶׁלֹּאֲחַר שִׁנֵי אֲלֵפִים תוֹרָה הוּוּ דִינּוּ שִׁיבָא מְשִׁיחַ, וְתַכְלָה מַלְכוּת הַרְשַׁעָה, וּבִטְלַת הַשִּׁיעֻבּוּד מִיִּשְׂרָאֵל.

מז. רָאָה מִש"כ רַבִּינוּ בְּדוּבֵר צַדִּק (סוֹף אוֹת ג, מוה: דְּפוֹס רֵאשׁוֹן).

יז. בְּמִדְרָשׁ: אֲמַר רַבִּי לוי, בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם מְהַלֵּךְ בְּאַרְם נְהָרִים וּבְאַרְם נַחוּר, רָאָה אוֹתָן אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּפּוֹחֲזִים, אֲמַר הַלּוֹאִי לֹא יִהְיֶה לִי חֵלֶק בְּאֲרֵץ הַזֹּאת, וּכְיוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְסוּלְמָה שֶׁל צוּר רָאָה אוֹתָן עוֹסְקִין בְּנִיכּוּשׁ בְּשַׁעַת הַנִּיכּוּשׁ, בְּעֵידוּר בְּשַׁעַת הָעֵידוּר, אֲמַר הַלּוֹאִי יִהְיֶה חֵלְקִי בְּאֲרֵץ הַזֹּאת, אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'לְזוֹרַע אֵתָן אֵת הָאֲרֵץ הַזֹּאת' (בְּרִאשִׁית יב ז).